

УДК 338.45

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

Хмеленко І.І., аспірант (ХНЕУ)

В статті проведено аналіз особливостей сучасного світового ринку товарів машинобудівної промисловості. Автором виділені основні тенденції, які притаманні сьогоденню. Проведено аналіз особливостей експорту товарів та надані рекомендації щодо змін структури виробництва вітчизняної машинобудівної промисловості.

Ключові слова: *продукція, підприємство, міжнародна торгівля, експортна діяльність.*

Постановка проблеми. В даний час з'явилися реальні перспективи створення дійсно відкритої економіки в нашій країні, її ефективної інтеграції у світове господарство. Активне використання зовнішньоекономічного фактора сприяє подоланню негативних процесів в економіці і подальшому розвитку ринкових відносин.

Розвиток зовнішньої торгівлі, зокрема нарощування експорту країни на світовому ринку, збільшення або, принаймні, збереження його питомої ваги у світовій торгівлі є надзвичайно важливим чинником функціонування національної економіки будь-якої держави.

Аналіз останніх досліджень. Провідне місце в світовому експорті займає продукція оброблювальної промисловості (її частка більше 75%), до складу якої входять машини, устаткування, транспортні засоби [3]. Наприклад, на думку Н.Ф. Чуріна, структура міжнародної торгівлі має триповерхову побудову. Нижній поверх - ринок так званих базових товарів - утворює продукція сільського господарства і добувної промисловості. Середній поверх - напівфабрикати і працевитратні готові вироби, тобто продукція низьких і середніх технологій: чорної металургії, будівельної, легкої промисловості. Вищий поверх - обмін машинотехнічною продукцією, товарами високих технологій або наукоємних галузей промисловості і галузей нематеріального виробництва. Ринок високотехнологічної продукції формує телекомунікаційне устаткування, електроніка, електроустаткування, точні вимірювальні прилади, авіакосмічна техніка, медичне устаткування і фармацевтика. Найбільшими товарними ринками, що визначають характер світової торгівлі високотехнологічними товарами, є ринки машин і транспортного устаткування з об'ємом постачань до 2,5 трлн. дол. [3].

Наступна особливість сучасного світового ринку полягає в тому, що він багато в чому визначає матеріальний зміст процесу глобалізації, званого в сучасній літературі глобальним

виробництвом [2, с. 125].

Проблема дослідження конкурентоспроможності підприємств машинобудування на зовнішньому не є новою для економічної науки і практики у працях таких вчених як В. Баумоль, Д. Волошин, О. Дейнека, М. Дудченко. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, певне коло питань аналізу основних тенденцій діяльності сучасного промислового підприємства машинобудування залишається не достатньо розробленим.

Цілі статті. Сьогодні нарастають масштаби міжнародного обміну вузькоспеціалізованою і унікальною продукцією. Тому чималої уваги необхідно приділити структурі товарного виробництва вітчизняних підприємств.

Основний матеріал. Постійне розширення міжнародної торгівлі продукцією високого ступеня переробки пояснюється не тільки потребами науково - технічного прогресу, але і високою ефективністю цієї торгівлі в плані як швидкої комерціалізації, так і позитивного впливу на економіку країн експортерів. Паливний - сировинний експорт, як показує світовий досвід, схильний до різких змін попиту і цін, значною мірою непередбачуваний і залежить від коливань ринкової кон'юнктури [1, с. 49].

Розширення міжнародної торгівлі товарами стимулює обмін послугами, на прискорене зростання яких впливають також соціально - економічні зміни в країнах (постіндустріальний розвиток) і науково - технічний прогрес в світі [1, с. 29]. В 2010 році світовий експорт послуг склав близько 1,8 трлн. дол. в порівнянні з 155 млрд. дол. в 1975 році, або майже 20% світової торгівлі товарами і послугами [4].

У міжнародній торгівлі послугами, провідне місце належить промислово розвиненим країнам, насамперед США і країнам ЄС. Проте останнім часом частка цих країн в торгівлі послугами дещо знизилася із-за розширення сфери послуг дочірніми структурами ТНК, розміщеними в країнах, що розвиваються. На країни Західної Європи сьогодні доводиться більше 40 % експорту

і імпорту послуг, на Північну Америку - більше 20% і приблизно стільки ж на азійські країни [3].

Як особливість міжнародної торгівлі продукцією високого ступеня переробки на сучасному етапі можна відзначити і те, що вона є каналом швидкого розповсюдження технологічних новинок, відображаючи новий виток світового науково - технічного прогресу. Наступна особливість пов'язана із зростаючим впливом на розвиток світової торгівлі з боку регіональних інтеграційних організацій.

Аналіз статистичної інформації дозволяє виділити основні тенденції розвитку міжнародної торгівлі продукцією машинобудівної галузі:

- 1) Підвищення рівня науково-технічних процесів;
- 2) Зниження витрат за рахунок використання інформаційних технологій;
- 3) Формування глобального ринку наукових знань, і ринку кваліфікованої робочої сили;
- 4) Жорсткі вимоги щодо якості товарів для експорту;
- 5) Динамічний та стрімкий розвиток високотехнологічної та машинобудівної продукції;
- 6) Переведення виробництва в країни, що розвиваються;
- 7) Використання стратегій «технологічного лідерства» та «адаптації технологій», для отримання прибутку від використання нових розробок та технологій;
- 8) Уніфікація технічних вимог до виробництва товарів;
- 9) Технологічна залежність держав які розвиваються від провідних держав;
- 10) Виробництво і реалізація продукції в межах однієї або груп держав, враховуючи їх національні особливості;
- 11) Міжнародна торгівля товарами і послугами переплітається з міжнародним рухом капіталів;
- 12) Міжнародна торгівля товарами і послугами переплітається з міжнародним рухом капіталів;
- 13) Змістом міжнародної торгівлі все більше є обслуговування потреб глобального виробництва.

Виявлені тенденції актуальні для багатьох груп високотехнологічних товарів, наприклад, телекомунікаційне устаткування, електроніка, електроустаткування, точні вимірювальні прилади, медичне устаткування.

Експортний потенціал України визначається обсягами товарів і послуг, які можуть бути вироблені в економічній та соціальній сферах і реалізовані на світовому ринку з максимальною користю для країни. Як відомо, Україна завжди мала досить значний експортний потенціал. Маючи площу, що становить 0,4% світової суші, і чисельність населення близько 0,8% загальної його кількості, Україна виробляла у 2009 році 5% світової мінеральної сировини та продуктів її переробки. Розвідані запаси корисних копалин України оцінюються приблизно в 7 трильйонів, а за деякими даними – в 12-14 трильйонів доларів США. Участь України у світовому видобутку марганцевої руди становила 32 відсотки. Україна

має також розвинену базу алюмінієвої сировини й експортувала свого часу до 30% глиноземів та 18% каолінів, що видобуваються у світі. Виробничі потужності металургійного комплексу становлять: у виробництві сталі – 54 млн.т., чавуну – 52 млн.т., готового прокату – 41,5 млн.т. За цими показниками Україна посідає п'яте місце в світі після Японії, США, Китаю та Російської Федерації. На жаль, нині ці потужності сповна не використовуються, але відповідний потенціал поки що зберігся[3].

Крім того, Україна має конкурентоспроможні технології аерокосмічної галузі, суднобудування, виробництва нових матеріалів, біотехнології, регулювання хімічних, біохімічних та біофізичних процесів. Великий експортний потенціал мають також агропромисловий та енергетичний комплекси країни.

Обсяги експорту визначають обсяги імпорту. За відсутності інших форм співробітництва у довгостроковій перспективі, обсяги імпорту мають дорівнювати величині експорту. Точніше, можливі коливання двох показників, які за результатами отриманого року можуть впливати на збільшення або зменшення зовнішньої заборгованості країни, або, навпаки, її кредитних активів. Але зростання значення інших сфер міжнародних послуг, передусім валютно-фінансових форм міжнародної економічної діяльності, веде до більшої незалежності імпорту товарів від їх експорту і до перенесення такої «незалежності» на інші види господарської діяльності, результатом яких є приплив грошей, валютно-фінансових активів усередину країни.

Традиційно основу українського товарного експорту становить продукція металургійної промисловості, машинобудування, хімічної та нафтохімічної промисловості, агропромислового комплексу, легкої, харчової і місцевої промисловості.

У довгостроковій перспективі така спеціалізація неминуче приведе до закріплення за державою несприятливого статусу в системі міжнародних кооперацій та поділу праці, її перетворення на макросуб'єкти допоміжного, екологічно брудного виробництва. Розуміння цього спонукає до проведення виваженої регіональної політики з урахуванням необхідності модернізації традиційних видів виробництва у східних областях України, та розвитку експортного виробництва в її західних та центральних областях.

Від частки машинобудівної продукції в експортному секторі залежить статус країни, її місце в міжнародних економічних інтеграційних процесах. За роки трансформації економіки машинобудівний комплекс країни зазнав тривалої руйнівної кризи, реформування відносин

власності, структурних деформацій і вийшов на шлях адаптації до умов ринкової кон'юнктури та освоєння нових промислових ринків.

У період з 2008 - 2009 р.р. експорт машин, устаткування і транспортних засобів мав тенденцію на зменшення. Частка експорту продукції машинобудування залишалася значною, але зменшилась в порівнянні з 2008 р до значення 79,1 % (у 2009р.) від загального об'єму експорту країни. Зменшення вартісних показників експорту проходило за рахунок зменшення фізичних об'ємів постачань, не дивлячись на збільшення контрактних цін[3].

Однією з причин нерозвиненості машинобудівного комплексу є необґрунтована присутність на внутрішньому ринку закордонних виробників. На сьогодні обсяг імпорту продукції машинобудування більш як в 1,5 рази перевищує обсяг її експорту. Частка імпортової продукції у внутрішньому споживанні досягла 57,8 %, а власного виробництва – 42,2 %. Темпи імпорту машинобудівної продукції значно випереджають темпи експорту, що негативно впливає на торговельний баланс та збільшує його від'ємне сальдо.

У розвинених країнах світу машинобудування, зазвичай, визначає їх експортний потенціал і забезпечує в середньому від 32 до 40 % всього експорту. Витіснення підприємств машинобудування із зовнішніх ринків пояснюється не лише їх технологічним відставанням від зарубіжних конкурентів, але й

специфікою ринків збуту машинобудівної продукції.

Відсутність у підприємств машинобудівного комплексу досвіду такої діяльності і необхідних фінансових ресурсів було і залишається одним з основних чинників, які перешкоджають посиленню ролі галузі у формуванні експорту країни. В даний час носіями високих технологій і передових технічних рішень в нашій країні залишаються лише окремі підприємства військово - промислового комплексу, авіакосмічної галузі, в незначному ступені суднобудування, енергомашинобудування, приладобудування, лазерної техніки, біохімії [2, с. 121].

Доля імпорту машин, устаткування і транспортних засобів в загальному об'ємі імпорту країни за період 2006-2010 рр. коливалася в межах 34,2% - 46,8%, що перевищує показники експорту аналогічної продукції. Зростання імпорту відбувається переважно за рахунок ввезення вантажних і легкових автомобілів, автобусів, устаткування, що купується для модернізації і оновлення застарілих виробничих фондів[3].

Географічна диверсифікованість постачань - критерій, що показує ступінь інтеграції в світове господарство і характеризує стійкість експортних постачань. Формування регіонально-географічної структури експортних зв'язків машинобудівних підприємств відбувається на фоні різкого посилення конкуренції. Регіонально - географічна структура експорту продукції України за період 2006-2010 р. р. представлена в табл.1

Таблиця 1

Географічна структура експорту товарів України за 2006-2010рр.

Показник	Значення показника по роках				
	2006	2007	2008	2009	2010
Експортовано всього	34228,4	38368	49296,1	66967,3	39695,7
Країни СНД	10531,1	12351,1	18087	23166,3	13472,9
Країни ЄС	10233,4	12087,9	13916,4	18129,5	9499,3
Азія	8576,9	8446,2	10881,6	15887	12131,7
Інші країни світу	23697,3	26016,9	31209,1	43801	26222,8

Аналізуючи дані, можна сказати, що експорт машин, устаткування, транспортних засобів в країни СНД дещо перевищує експорт в країни Азії та ЄС. Зовнішня торгівля України з країнами СНД і далеким зарубіжжям дещо розрізняється. У торгівлі з державами СНД ціни залишаються нижчими світових, хоча поступово наближаються до них. Тому зростання вартісних показників експорту з країнами ближнього зарубіжжя пояснюється, перш за все, зростанням цін, а збільшення вартісних об'ємів експорту в далеке зарубіжжя забезпечується зростанням фізичних об'ємів постачань.

Шанси зберегти машинобудівну галузь як експортно-орієнтовану є, оскільки вона має певний потенціал, який необхідно використовувати і розвивати для нарощування конкурентних переваг. Крім того, державна політика має бути здатною впливати на підвищення конкурентоспроможності підприємств машинобудівництва.

Перспективи розвитку експортно орієнтованого напрямлення в умовах приєднання до угод ВТО істотною мірою залежать від того, як машинобудівні підприємства зможуть реалізувати свої переваги, потенціал і підвищити ефективність діяльності в умовах посилення внутрішньої і

зовнішньої конкуренції на ринку.

Висновки. Усе це вимагає від українських підприємств машинобудування розв'язати нелегке завдання — переорієнтування продукції власного виробництва у відповідність основним тенденціям світового ринку, при цьому слід враховувати досягнення науково - технічного прогресу, адже саме він багато в чому визначає конкурентоспроможність підприємств машинобудування на зовнішніх ринках. Крім того необхідно постійно проводити моніторинг ринку з метою виявлення нових тенденцій розвитку міжнародної торгівлі продукцією машинобудівної галузі.

Аннотація. В статье проведен анализ особенностей современного мирового рынка товаров предприятий машиностроения. Автором выделены основные тенденции, присущие современности. Проведен анализ особенностей экспорта товаров и даны рекомендации изменениям в структуре производства отечественной машиностроительной промышленности.

Ключевые слова: продукция, предприятие, международная торговля, экспортная деятельность.

Summary. The paper analyzed the features of contemporary world market of engineering industries. The author highlighted the main trends that are inherent in the present. The analysis of exports of goods and recommendations regarding the structure of the domestic machinery industry.

Keywords: Production, the enterprise, international trade, export activity.

Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Прохорова В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 368:624

ОБОСНОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ СТРАХОВАНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ И РИСКОВ В УСЛОВИЯХ САМОРЕГУЛИРОВАНИЯ СТРОИТЕЛЬСТВА НА ТЕРРИТОРИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Чепель В.В., аспирант (ПГУПС)

У нижче наведеній статті здійснено огляд існуючої ситуації у зв'язку з переходом на саморегулювання будівництва в Росії і розгляд питання відповідальності підрядника.

Ключеві слова: будівництво, саморегулювання, компенсаційний фонд, страхування.

Постановка проблеми і її зв'язь з науковими або практичними задачами. В связи с отменой лицензирования строительной сферы произошел переход на саморегулирование с 2010 года. Основным регулятивным элементом института саморегулируемых организаций (СРО) для всех видов предпринимательской и профессиональной деятельности, в рамках базового закона о саморегулируемых организациях, является механизм ответственности

членов в форме компенсационного фонда. Причем количество и содержание видов работ, осуществляемых членом СРО, никак не влияет на размер его взноса в компенсационный фонд.

Анализ последних исследований и публикаций. Исследования эволюции экономических систем и экономических отношений нашли отражение в трудах многих современных зарубежных экономистов, среди которых: Норт Д., Портер М., Старк Д., Уилфред